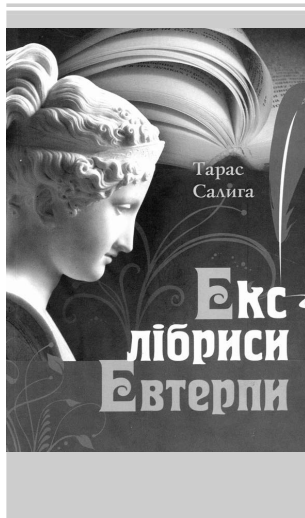

а отже, спроба з цих двох позицій переосмислити досвід українського письменства перших трьох десятиріч років ХХ віку. Бо ж, на переконання К.-Г. Юнга, людська душа – *naturaliter religiosa*.

Тому запропоноване переосмислення психоаналітичних підходів до літератури дає нові зрушення в сучасній парадигмі літературознавства.

Отримано 8 серпня 2011 р.

Ігор Набитович
м. Люблін

“ЯК БОЛЯЧЕ ЗА МУКУ ДУХУ...”: РЕНЕСАНС УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА

Салига Тарас. Екслібриси Евтерпи. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2010. – 326 с.

Нова книжка професора Тараса Салиги “Екслібриси Евтерпи”, безперечно, стала визначною подією в літературознавчому та соціокультурному просторі українського духовного буття. Виконуючи до певної міри утилітарну функцію, вона повертає українському мислячому читачеві незаслужено забуті імена талановитих митців – поетів і малярів – співців славного “весноярого” часу. Звісно, як і в попередніх автоантологіях, дослідник філігранно окреслює обриси своїх студій, поклавши на другу шальку терезів портрети шістдесятників “...і не тільки...”.

Влучно дібрана назва книжки вичерпно характеризує її спрямування: уміщені в ній праці та критичні роздуми, що друкувалися впродовж останніх років у періодиці, покликані увиразнити, а нерідко й відтворити всю повноту українського культурно-мистецького буття у ХХ ст. Збірка складається з двох частин – “Веснояре цвітіння”, присвячена літературним силуетам західноукраїнських митців, творчість яких припала на першу половину ХХ ст., та “Шістдесятники... і не тільки”.

Складаючи з мистецьких портретів-пазлів континуум українського модернізму, автор у ґрунтовних розвідках артикулює не лише особливості поетики віршованої творчості таких малознаних, але від того не менш талановитих поетів, як Василь Хмелюк, Вадим Лесич, Лавро Миронюк, Володимир Янів, Марко Боеслав, а й творить цілісний портрет доби, її натхненну атмосферу з яскравим присмаком Європи. Працюючи в академічному жанрі літературного портрета, Т. Салига

чітко й вичерпно, хоча й лаконічно, уписує постаті літераторів в органічне тло доби: невтомних мистецьких шукань, численних модерних стилів, дискусійних культурних товариств – усього того, що творило європейську культуру першої половини ХХ ст., трактуючи роль українських митців у тогочасному духовному просторі Старого Світу. Тож не випадково український маляр і поет В. Хмелюк з’являється на сторінках присвяченої йому студії в оточенні таких знакових імен, як Поль Валері, Гійом Аполлінер, Амбруаз Воллар, Сергій Щукін та багатьох інших відомих сучасників, на відміну від яких український представник паризької школи малярства, один із найвідоміших художників 40–50-х рр. у Європі, лише зараз повертається на Батьківщину. Докладно аналізуючи його поетичний доробок у річищі різноманітних модерністських течій – від дадаїзму й футуризму до сюрреалізму й експресіонізму, Т. Салига проникає вглиб зболеної душі митця, відірваної

від України, та стверджує: “Річ навіть не в тому, що в його сюжетах вирує бурлеск, гротескні інтонації, домінує урбаністика та еротика, а в тім, що тут збережено дух і настрої епохи. Все-таки – це своєрідний “паспорт” часу”.

Принагідно слід зауважити одну присутню особливість літературно-критичного портрета, мальованого критиком: крім витонченого студіювання поетичної естетики та етики, глибокого занурення в жанрово-стильову природу аналізованих творів та вибудовування складних, цілісних умовиводів і наукових спостережень, авторові вдається зжитися зі своїми героями, не воскрешаючи їх для сучасних читачів у вигляді героїзованих ікон, а відкриваючи щирі серця, сповнені надій, експериментаторських ідей і... віри в себе, Бога та Україну. Так народжуються рельєфні портрети представників українського резистансу – Л. Миронюка, В. Яніва, В. Гаврилюка, Марка Боєслава, а також сповнені свіжих струменів та оригінальних наукових ідей дослідження творчості Б.-І. Антонича.

Не менш важливими за аналітику постають критично-дискусійні зауваги, що увиразнюють громадянську й наукову позицію автора – противника примітивної белетризації мистецьких постатей, псевдонауковості та приниження людської гідності в будь-який спосіб. Солідаризуючись із І. Дзюбою, Б. Бойчуком, Т. Салига відкидає недолугі спроби здегенерувати обрії української духовності, її одвічні моральні авторитети: “Сьогодні <...> ми шукаємо у його приватному житті ефектних компроматів – дивіться, він теж їв! Зараз входить у моду з українською класикою бути на “ти”, або й зневажати її, а до художніх фактів та явищ, що були від нас приховані, братися лінки, бо треба вдихати спецфондівську пилюку”.

Висока мораль, помножена на невичерпну глибину таланту митців, які творили у другій половині ХХ ст., стала осердям літературних портретів, уміщених у другому розділі книжки “Шістдесятники... і не тільки...”. Ірина Вільде, І. Дзюба й І. Світличний,

Д. Павличко й М. Вінграновський, В. Симоненко й М. Осадчий, а також Оксана Сенатович, Катерина Куйбіда й Олеся Ребрик – герої науково-літературних розвідок, які в собі й у сучасниках “розбудили весну українності”, попри те, що починали творчий шлях у різні часи. Можливо, на перший погляд дещо несподіваним видається поєднання в межах одного розділу літературних портретів І. Дзюби і письменниці-початківця Олесі Ребрик, але, згадавши наукове кредо автора, розумієш, що в літературному процесі неважливих або ж “малих” постатей просто немає – лише зі скелець твориться панно.

Повертаючи українству духовні скарби, дослідник не акцентує увагу лише на одній із граней поетично-малювального доробку митців, абсорбуючи у книжці найвиразніші тенденції літературно-художнього процесу як у західній, так і в центральній Україні, наполегливо доводячи право кожного митця на справедливую оцінку його творчості й право сучасних читачів на знання того, що українська культура – то насамперед органічна, невід’ємна частка Європи апіорі. Слушно й із деякою домішкою болю автор зазначає: “Якщо б творчість таких поетів, як В. Гаврилук, В. Лесич, І. Ірлявський, Я. Цурковський, С. Гординський, Л. Миронюк, М. Рудницький, М. Чирський, О. Зуєвський, В. Барка й десятків авторів інших не була б репресованою, а доступною усім літературним поколінням, то, безперечно, сьогодні ми не мали б такої зливи молодих, а то й далеко немолодих авторів із претензіями на так звані “винаходи” поетичного модерну. Найчастіше ці автори вимагають “патентів” на свої версифікаційні “відкриття”, не підозрюючи, що вони далеко “не перші”, що колеса подібних “відкриттів” давно крутяться”. І професор Т. Салига не втомлюється повертати українському читачеві величезний творчий доробок вітчизняних митців, відкриваючи справжнє обличчя українства для нього ж самого, за що слід щиро подякувати дослідникові та по зможі долучитися до цієї шляхетної справи.

Отримано 4 листопада 2010 р.

*Євгенія Генова
м. Одеса*